

Status, waanzin en het bankafschrift

De bedachtzame huiskamergeleerde, het zijn woorden mitraillerende genie op de grens van de filosofie en de waanzin, de geroutineerde bestsellerschrijver, ze waren er allemaal op de Nacht van de Filosofie.

SIETSE DE VRIES

Stel, er staat een grote kast met het heerlijkste snoep in de kamer. Iedere keer als vader en moeder het huis verlaten, vragen ze de kinderen te zweren dat ze met hun vingers van de snoepjes afblijven. Joris Luyendijk zei zaterdagavond in Tresoar in Leeuwarden niet de illusie te hebben dat zo'n ouderlijke oproep veel resultaat heeft. Maar dat is volgens hem wel hoe de overheden zich ook na de crisis van 2008 nog altijd tegenover de bonusjagers in de bankierswereld opstellen. Aandringen op een mentaliteitsverandering bij bankiers helpt naar zijn overtuiging echter niet. „Er is maar één echte oplossing: die kast op slot.”

Joris Luyendijk is van huis uit antropoloog en geen filosoof, maar hij was uitgenodigd omdat zijn bestseller *Dit kan niet waar zijn* naadloos aansluit bij het thema van de Nacht van de Filosofie, *Verschil en ongelijkheid*. Hij was de grote trekker van deze met ruim 400 bezoekers tot dusver best bezochte Friese Nacht van de Filosofie. Voor dat grote aantal bezoekers was plaats, doordat een aantal sprekers niet in Tresoar maar in Historisch Centrum Leeuwarden stond geprogrammeerd.

De grootste ruimte, de studiezaal van Tresoar, was tot de laatste plaats gevuld tijdens het opreden van Joris Luyendijk. Leeuwarden vormde voor hem de afsluiting van een zeven weken durende lezingentournee ter promotie zijn boek over de bankierswereld in Londen. *Dit kan niet waar zijn*, vertelde hij, is het snelst verkopende boek in Nederland sinds Harry Potter. „Als je tegelijk ziet dat het dikke, onleesbare boek van Piketty over het kapitaal

eveneens een bestseller is en dat het toneelstuk *De verleiders* 100.000 bezoekers trekt, dat zie je dat het besef dat er iets grondig mis is in de financiële wereld langzaam doordringt in de samenleving.”

Dat wordt volgens hem hoog tijd. Toen hij de eerste resultaten zijn speurtocht een poos geleden voorlegde aan journalisten van het Financiële Dagblad, bleken die al lang op te hoogte te zijn van de mores in de bankensector. „Maar ze hadden een houding van: „Dat is nu eenmaal zo, dat kun je niet veranderen.”

Luyendijk zei niet tot een dergelijk cynisme te willen vervallen, maar in plaats daarvan het optimisme over de kans op verandering te omarmen. Hij trok de vergelijking met de vrouwenemancipatie. „Wie in 1860 had beweerd dat vrouwen en mannen gelijkwaardig zijn, was door vrijwel niemand serieus genomen. Als je nu zegt dat er iets fundamenteel moet veranderen in Europa, is de kans dat 51 procent van de bevolking het daarmee eens is niet groot. Maar dat inzicht groeit wel.”

De vraag uit de zaal hoe je als indi-

vidu invloed kunt uitoefenen op de bankierswereld, beantwoordde Luyendijk met een aantal concrete aanbevelingen: „Niet meer op de VVD stemmen. Overstappen naar een kleine bank, dan verliest de top van de grote banken zijn bonussen. Massaal bij de publieke omroep aandringen op goede politieke journalistiek. Pensioenfondsen oproepen om maatschappelijk verantwoord te beleggen.”

Luyendijk zei verder dat van de verhalen van ict'ers over de computersystemen van de grote banken de rillingen over zijn rug lopen. Hem zijn verhalen ter ore gekomen over servers met data die alleen nog bediend kunnen worden door mensen die daar twintig jaar geleden mee werkten. „Dat is enorm beangstigend, want die problemen stapelen zich op. Ik sprak laatst een ict'er die zei: 'Ik print al mijn bankafschriften uit.'”

Het programma van de Nacht van de Filosofie werd verspreid over tien zalen afgewerkt. Onder de sprekers waren bekende namen als Paul Cliteur, Afshin Ellian en Arnold Heu-

Joris Luyendijk was de grote trekker van de Nacht van de Filosofie

makers. Omdat er telkens zeven gasten tegelijk aan het woord kwamen, werd het publiek gedwongen tot een strenge selectie.

In een van de kleinere zalen sprak redacteur Leon Heuts van het Filosofie Magazine bedachtzaam en met veel herhalingen over de ratrace om status en bewondering. Verwijzend naar de Franse filosoof Jean Jacques Rousseau verdedigde hij het standpunt dat mensen - ook de bonusjager in de bankierswereld - niet zozeer gedreven worden door hebzucht als wel door status. En daar is volgens Heuts iedereen gevoelig voor. „Als een collega promotie maakt en jij niet, doet dat zeer.”

Een met andere mensen samenlevend individu wordt, sprak Heuts Rousseau na, vooral gedreven door ijdelheid. „Wij willen net zo'n mooie auto en net zo'n mooi jack als de buurman om - net als hij - bewonderd te worden.”

Hoewel Heuts vraagtekens plaatste bij *competitie* als leidend principe van de maatschappij, wijst hij die als zodanig niet af. Soms gebeurt het volgens hem ook dat ijdelheid wordt omgebogen naar trots, bijvoorbeeld om iets te betekenen voor de maatschappij. „Iets doen voor een buurthuis of universiteit, zonnepanelen op je dak plaatsen, overstappen naar de Triodosbank. Duurzaamheid als statussymbol.”

Wouter Kusters, bekend van de pil *Filosofie van de waanzin*, begon zijn lezing aarzelend en geestig met de waarschuwing dat hij soms zulke lange inleidingen houdt dat hij niet eens aan zijn eigenlijke lezing toekomt. Om zijn verhandeling over filosofie en waanzin er vervolgens - hij heeft zelf een aantal psychosen doorgemaakt - in een onnavolgbaar tempo doorheen te jassen.

Theatermaakster Ellen den Hollander (links) zoekt in een performance samen met bezoekers om evenwicht.

FOTO HOGE NOORDEN/JAAP SCHAAF